

Mondrian'ın Sanat Anlayışının Mimarlık Disiplini Üzerindeki Yansımaları

Gevher SAYAR

Yüksek Mimar, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, Türkiye, gevherbsl@gmail.com

Tuba BÜLBÜL BAHTİYAR

Yüksek Mimar, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, Türkiye, tubabulbulbahtiyar@gmail.com

Melike ÇİRİŞ

Yüksek Mimar, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, Türkiye, melikeguner94seal@gmail.com

Makale Bilgileri	ÖZ
<p>Makale Geçmişi</p> <p>Geliş: 19.10.2023 Kabul: 08.12.2023 Yayın: 29.12.2023</p> <p>Anahtar Kelimeler: Sanat, Mimarlık, Mondrian, De Stijl, Soyut Sanat.</p>	<p>Sanat insanlık tarihi boyunca mimarlık ile ilişkisini hep sürdürmüş ve sürdürmeye devam eden bir disiplindir. 20. yüzyıldan sonra ise geçmişteki tüm dogma ve geleneklere başkaldırı olarak var olan modern sanat anlayışı bu farklı iki disiplinin hem farklılığının hem de birlikteliğinin altını çizmiştir. 1917 yılında Hollanda'da kurulan De Stijl dergisi ise içerisinde mimarlığın ve sanatın da bulunduğu farklı disiplinleri tek çatı altında toplayan bir çalışmadır. Çalışmanın amacı De Stijl grubunun kurucuları arasında yer alan Piet Mondrian'ın bu dönem eserlerinin mimari üzerindeki yansımaları üzerine okuyucuya bir aralık oluşturmaktır. Çalışma kapsamında Mondrian'ın sanat anlayışı ve eserleri üzerinden literatür araştırması yapılmış; Mondrian'dan esinlenerek tasarlanan mimari yapılar ve iç mekan tasarımları üzerinden bir okuma yapılmıştır. Mondrian'ın De Stijl döneminin tasarım ilkeleri beş başlık altında toplanmıştır. Bunlar geometrik formlar, temel renkler, soyutlama, denge ve denklik ve evrensel bir dildir. Çalışmanın bulgular kısmında bu tasarım ilkelerinin; Cafe L'Aubette, Schröder Evi, Oud Cafe de Unie, Charles ve Ray Eames Evi, Virginia'da Modern Ev, Hague City Hall Cephe Yenilemesi ve iç mekan donatıları üzerinden okumaları yapılmıştır. Mondrian'ın tablolarının izleyiciyi eserle bütünleştirme güdüsünün, eserlerinin mimari yapılar ve iç donatılarda kullanılmasının temel sebeplerinden biri olduğu sonucuna varılmıştır.</p>

Reflections of Mondrian's Art Style on the Discipline of Architecture

Article Info	ABSTRACT
<p>Article History</p> <p>Received: 19.10.2023 Accepted: 08.12.2023 Published: 29.12.2023</p> <p>Keywords: Art, Architecture, Mondrian, De Stijl, Abstract Art.</p>	<p>Art is a discipline that has always maintained and continues to maintain its relationship with architecture throughout human history. After the 20th century, the understanding of modern art, which exists as a rebellion against all dogmas and traditions of the past, has underlined both the difference and the unity of these two different disciplines. Founded in 1917 in the Netherlands, De Stijl magazine brought together different disciplines, including architecture and art, under a single roof. The aim of the study is to create a range for the reader on the reflections of the works of Piet Mondrian, one of the founders of the De Stijl group, on architecture. Within the scope of the study, by making a literature study on Mondrian's understanding of art and his works, it is to make a reading on architectural structures and interior designs inspired by Mondrian. The design principles of Mondrian's De Stijl period are gathered under 5 headings. These are geometric forms, basic colours, abstraction, balance and equivalence and a universal language. In the findings part of the study, these design principles were read through Cafe L'Aubette, Schröder House, Oud Cafe de Unie, Charles and Ray Eames House, Modern House in Virginia, Hague City Hall Facade Renovation and interior fittings. As a result, the motive of Mondrian's paintings to integrate the viewer with the work has been one of the main reasons for the use of the works in architectural structures and interior fittings.</p>

Atıf/Citation: Sayar, G., Bülbül, Bahtiyar, T., Çiriş, M., (2023). Mondrian'ın Sanat Anlayışının Mimarlık Disiplini Üzerindeki Yansımaları, *Konya Sanat Dergisi*, 6, 258-271.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Sanat, insanlık tarihi boyunca üzerine konuşulmuş ve konuşulmaya devam eden, geniş kitleleri etkilemiş, döneminin sosyal ve kültürel bakış açısını net bir şekilde yansıtan bunun yanı sıra içerisinde bulunduğu döneme eleştirel bir bakış açısı sunan bir disiplindir. Teknolojinin hiç olmadığı kadar hız kazandığı 20. yüzyılda ise adına modern sanat/mimarlık denilen ve değişen bu paradigma sonucu sanat akımları ile bu akımlar üzerine kurgulanan kuramlar da çok hızlı bir şekilde değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. Bu değişim sonucu 20. yüzyılda ortaya çıkan yeni plastik sanat ile beraber bir biçim parçalama eğilimi ortaya çıkmıştır. Geçmişteki tüm dogma ve geleneklere karşı çıkan bu yeni sanat anlayışı en somut eserlerini bile soyutlama aracılığıyla ortaya koymaya başlamıştır (Antmen, 2009; Biryen, 2006; Şenol ve Elmas, 2022).

Sanat ve mimarlık ilişkisi ise tüm mimarlık tarihi boyunca varlığını sürdürmüş ancak özellikle 20. yüzyıldan sonra bu ilişki farklı bir boyut kazanmıştır. 20. yüzyılda modern sanatın bir “başkaldırı” olarak varlığını ortaya koyması; manifestolarda mimarlığın hem sanat ile olan ilişkisinin hem de farklılığının altının çizilmesiyle birlikte mimarlık ve sanat pek çok noktada birbirini etkileyen iki farklı disipline dönüşmüştür. De Stijl akımı da bu beraberliği sağlayan en net örneklerden biridir (Antmen, 2009; Candil Erdoğan, 2021).

De Stijl; I. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği, tüm Avrupa'nın savaşın yıkıcı etkisiyle karşı karşıya kaldığı bir dönemde, savaşın dışında kalabilmeyi başarmış Hollanda'da 1917 yılında ortaya çıkan ve ardından tüm dünyayı etkileyen bir sanat akımıdır. De Stijl; kendi manifestolarında da sık sık altını çizdiği gibi temsile dayanmayan bir sanat anlayışını kabul eder ve bu anlayış ile soyut sanatın gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur (Farthing, 2013). İlk etapta bir dergi olarak kurulan De Stijl, terminolojik olarak incelendiğinde “üslup” anlamına gelmektedir. Hollandalı ressam ve kuramcı Theo Van Doesburg ve ressam Piet Mondrian tarafından yayınlanan bu derginin ilk üç yılında Mondrian'ın sanat üzerine fikirlerine yer verilmiştir. Kısa süre içinde ekibe birçok disiplinden önemli kişiler katılmıştır. Belçikalı ressam ve heykeltıraş Vantongerloo, İtalyan fütürist ressam Gino Severini, Hollandalı ressam Vilmo Huszar, Van der Leek, şairler Antoine Kok, Ball ve Arp, Alman sinemacı Hans Richter, mimarlar olarak ise Gerrit Rietveld, Van Esteren, Jan Wils, Robert Van't Holf ve Jacobus Johannes Pieter Oud dergiye katkı sağlamış ve grubun etkinliklerinde yer almıştır (Ragon, 2010). Tüm bu farklı disiplinleri aynı gaye ile bir çatı altında toplayan De Stijl diğer disiplinleri olduğu gibi mimarlığı da etkilemiştir (Antmen, 2009). Mondrian'a göre bu durum oldukça netlik kazanmış bir durumdur; ona göre resmin tek misyonu mimara doğru yolu göstermektedir. Nitekim bu konuda Mondrian şu sözleri söylemiştir;

“Mimarın yapması gereken tek şey, ressamın yeni plastik sanatta soyut bir biçimde gösterdiğini somut olarak gerçekleştirmektir. Gelecekte çevremizle aramızdaki uyumu sağlayacak olanlar mimarlar ve mühendislerdir... Bütünüyle yeni bir mimari ortaya çıkmadığı sürece mimarinin geri kaldığı konularda resim bir şeyler yapmalı, tamamen eşdeğerli orantılar resmetmeyi bilmeli veya başka bir deyişle soyut bir plastik sanat olmalıdır. Soyut resim işte bu nedenle şimdilik kurtarıcı görevini oynayabilecek tek şeydir” (Jaffe, 1956; Ragon, 2010).

Çalışma kapsamında De Stijl'in kurucuları arasında olan Piet Mondrian'ın sanat anlayışı ve eserleri ile ilgili bir literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taraması sonucu sanatçının sanat anlayışına yön veren tasarım çizgisi ve sanat yolculuğu boyunca dahil olduğu dönemler incelenmiştir. Bu dönemlerden biri olan De Stijl döneminde sanatçının çizgisini oluşturan ilkeler manifestolar ve literatür taraması sonucu belirlenerek 5 ana başlıkta altında toplanmıştır. Daha sonra ayrıntılı bir örnek araştırması yapılarak sanat ve mimarlık arakesitinde üretilen mimari ürünler derlenmiştir. Küme Örneklem Yöntemi aracılığıyla elde edilen örnekler üzerinden bir seçki oluşturulmuştur. Bu bağlamda Piet Mondrian'ın sanat anlayışının mimarlık disiplini üzerindeki yansımaları ortaya konulmuştur.

Piet Mondrian'ın Sanat Serüveni ve Eserleri

1872 ve 1944 yılları arasında yaşamış Hollandalı ressam, soyut sanatın gelişmesine büyük katkıda bulunmuş ve modern sanatın simgesi haline gelmiştir. Mondrian doğanın gizli yasaları üzerine ilgi duymuş ve bir dönem Hollanda Teozofi Derneği'ne katılmıştır (Ragon, 2010). İlk dönem eserlerinde daha figüratif bir dili olan ressam daha sonraları figüratif nesnelerin kullanılmadığı, tüm nesne ve duyguların soyutlandığı ve stilize edilmiş, basitleştirilmiş biçimlerin kullanıldığı soyut sanata geçiş yapmıştır (Biryen, 2006). Mondrian'ın eserleri Natüralist dönem (1880-1908), Luminist Dönem (1909-1910), Kübist Dönem (1911-1917) ve De Stijl Dönem (1931-1944) olarak dörde ayrılmış ancak bazı kaynaklar 1931 yılından sonra New York'a taşınmasıyla beraber ürettiği eserler için beşinci dönemini New York Dönemi olarak kategorize etmiştir (Kaya, 2023).

Mondrian, sanat yaşantısına Amsterdam'da bulunan Rijksacademia'de başlamış ve burada akademik sanat eğitimi almıştır. Eğitime başladığında Amsterdam'da açılan Van Gogh sergisini gezme imkanı bulmuş ve Van Gogh eserlerini yakından incelemiştir. Bu sebeple Mondrian'ın 20. yüzyılın başlarına kadar yaptığı eserlerinde natüralist ve izlenimci bir çizgisinin olduğu bilinmektedir. Naturalist ve izlenimci dönemde peyzajlar ve figüratif tablolar ön plandadır. Bu dönem eserlerinden olan Alacakaranlık (Şekil 1), ressamın gelecek dönemlerde farklı bir tasarım anlayışı benimseyeceğinin sinyallerini vermiştir (Candil Erdoğan,2021). Bunun yanı sıra bu dönemde Çamaşır Yıkayan Kadınlar (1894-1896), Klein Jantje'nin Portresi (1896), Samanlık (1897-1898), Beş İnekli Kır Manzarası (1900-1901), Söğüt Korusu: Işık ve Gölge (1905), Kırmızı Glayöl (1906), Kara ve Gök İçin İlk Tasarım (1906-1907), Akşam Vakti Oostzijse Yel Değirmeni (1907-1908) gibi eserler verse de Mondrian bu dönem eserleriyle anılmamaktadır (Candil Erdoğan,2021).

Şekil 1. Alacakaranlık, 1890 (Candil Erdoğan, 2021).

Şekil 2. Domburg'da Kum Tepesi, 1909 (Candil Erdoğan, 2021).

Luminist (modernist) olarak adlandırılan dönemi ise oldukça kısadır. Bu dönemde doğanın ışığını ve renkleri ön planda tutan 1909 yılında yaptığı Domburg'da Kum Tepesi (Şekil 2) gibi eserler vermiştir. Sanatçının 1911 yılında Paris'e yerleşmesi ile Kübist Dönemi başlamıştır. 1914'e kadar Paris'te yaşayan Mondrian Braque ve Picasso'nun eserlerinden etkilenmiş aynı zamanda teozofiden de güçlü ilhamlar almıştır. Bu dönem yaptığı ağaç resimleri serisi figüratiften soyut sanata geçiş aşamasını simgelemektedir (Ragon, 2010). İlk tablolarında ağaç olabildiğince realist iken giderek soyut betimlemeler haline dönüşmüştür. Bu dönem yaptığı diğer tablolarda da kübizm etkisinde daha keskin çizgiler ve geometrik formlar hakimdir. (Şekil 3, Şekil 4). Ancak bu dönemde de figürler net olmamakla birlikte hala varlığını devam ettirmektedir.

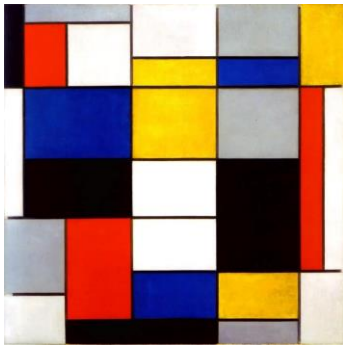

Şekil 3. Baharatlıklılı Natürmort 2, 1914 (Candil Erdoğan, 2021).

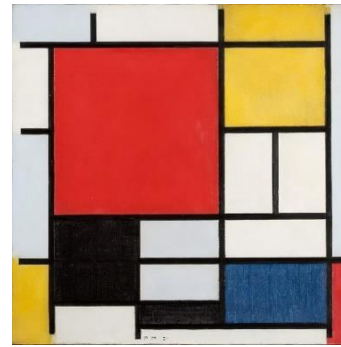

Şekil 4. Kompozisyon No. XIII, 1913 (Candil Erdoğan, 2021).

Çalışma kapsamında üzerinde durulacak olan dönem ise Mondrian'ın De Stijl Dönemi'dir (1931-44). Başlangıcında bir dergi olarak kurulan De Stijl sonrasında büyük bir harekete dönüşmüştür. Mondrian ise hem bu avangard hareketin hem kurucularından hem de öncülerindedir. Ayrıca kendisi de bu sanat akımı ile ilişkili olarak anılmaktadır. Tablolarında klasik sanatın sert kuralları ve kısıtlamalarından kurtularak geometrik formların ve düz çizgilerin (yatay ve dikey 90 dereceli açılarla birleşen çizgiler) ön planda olduğu bir tasarım anlayışını benimsemiştir. Bunun yanı sıra minimalist ve sade bir tasarım yaklaşımı, düzenli kompozisyonları ve temel renk (nötr renkler: siyah, beyaz, gri; ana renkler: kırmızı, sarı ve mavi) kullanımları De Stijl ve dolayısıyla Mondrian'ın bu dönem eserlerinin en tipik özellikleri arasındadır. 1920'de Kompozisyon A (Şekil 5) ve 1921'de Geniş Kırmızı Alanlı Sarı, Siyah, Gri, Mavi Kompozisyon (Şekil 6) tabloları bu dönem ürettiği en ünlü eserleri arasındadır. Bunun dışında aynı tasarım anlayışıyla tasarlanmış Kırmızı, Mavi, Siyah ve Gri Kompozisyon (1921), Tablo I (1921), Tablo 2 (1922) gibi eserleri de bulunmaktadır. Kısacası Mondrian bu döneminde doğaya ait formları ve figüratif biçimleri resmetmekten ziyade onların yapısal ve ontolojik durumlarına odaklanmış ve bu bağlamda sonsuz varlık evrenini kendi soyut tablolarındaki geometrik biçimlere, çizgilere ve renklere sığdırmıştır. Bu soyut sanat algısı ise hem sanat için hem de diğer disiplinler için bir devrim niteliğinde olmuştur (Altıntaş, 2013).

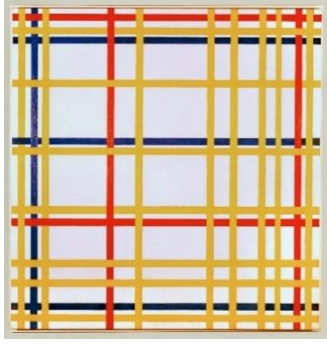
Şekil 5. Kompozisyon A, 1920 (Candil Erdoğan, 2021).

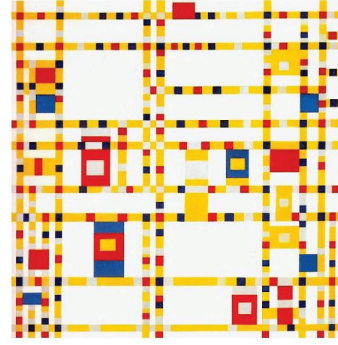
Şekil 6. Geniş Kırmızı Alanlı Sarı Siyah Gri Mavi Kompozisyon, 1921 (Candil Erdoğan, 2021).

Mondrian, eserlerinde kullandığı yatay ve dikey çizgileri zıt olan kuvvetlerin anlatımı olarak tasvir etmiş ve doğanın dengesinin yatay ve dikey çizgilere dayandığını ileri sürmüştür. Bu zıtlıkları sanat tarihçisi Martin S. James "aktif-pasif, somut-soyut ya da erkek-dişi gibidir" şeklinde yorumlamıştır (Holtzman ve James, 1986). Yatay ve dikey çizgiler arasında kalan dörtgenler ise Mondrian'a göre amaç değil kendiliğinden ortaya çıkan yatay ve dikey çizgilerin oluşturduğu biçimlerdir. Renklerin de doğadaki renklerin bir soyutlaması olduğunu ileri sürmüştür. Gerçeği yalnız renk ve biçimin dinamizmi ile anlatmanın en garanti

yöntem olduğunu ifade etmiştir (Biryan, 2006).

Şekil 7. *New York Kenti I, 1942 (Candil Erdoğan, 2021).*

Şekil 8. *Broadway Boogie-Woogie, 1942- 1943 (Candil Erdoğan, 2021).*

Mondrian New York'a taşındıktan sonra daha çok New York kentini ve ona hissettirdiklerini soyutlaştırdığı eserleriyle (Şekil 7) sanat hayatına devam etmiştir. Önemli eserleri arasında sayılan Broadway Boogie-Woogie (Şekil 8) eserinde Amerika'nın boyutları, New York şehrinin yoğunluğu, canlılığı, sıkışmışlığı, dinamizmi ve kentin ritmini anlatmaya çalışmıştır.

Tüm bunlardan yola çıkarak; özellikle De Stijl manifestolarından ve Mondrian'ın sanat kariyeri ile ilgili yapılan çalışmalar üzerinden sanatçının De Stijl Dönemi'ndeki eserleri baz alınarak tasarım ilkelerine dair temel kriterler belirlenmiş ve bunlar beş madde altında toplanmıştır;

Tüm bunlara bağlı olarak Mondrian'ın De Stijl Dönemi'nin tasarım ilkeleri çalışma kapsamında beş maddeye ayrılmıştır (Farthing, 2013). Bunlar:

- Geometrik formlar; yatay ve dikey çizgiler aracılığıyla (90 derecelik açılarla birleşmiş çizgiler) oluşan dörtgenler
- Temel renkler; ana renkler: sarı, mavi, kırmızı ve nötr renkler: gri, siyah, beyaz.
- Soyutlama
- Denge ve denklik; matematiksel bir dengeyi renk ve asimetrik geometrik formlar aracılığı ile sağlama.
- Evrensel bir dil; tüm dünyada aynı ifade dilinin kullanılması

BULGULAR

Mimarlık ve mekan görsel ve kuramsal olarak ele alındığında özellikle son yüzyılda sanat ile ilişkisi yadsınamaz bir gerçektir (Fazla vd, 2022; Yeşil vd, 2021). Çalışma kapsamında Mondrian'ın De Stijl Dönemi'ndeki tablolarına yön veren ilkeler doğrultusunda mimari okumalar yapılmıştır. Yapılan okumalar "mimari yapılar" ve "iç mekan donatıları/tasarımları" olarak iki ana başlık altında toplanmıştır.

Mimari Yapılar

Çalışma kapsamında Tablo 1'de gösterilen kaynaklar Mondrian'ın tasarım anlayışına yön veren 5 ilke doğrultusunda ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

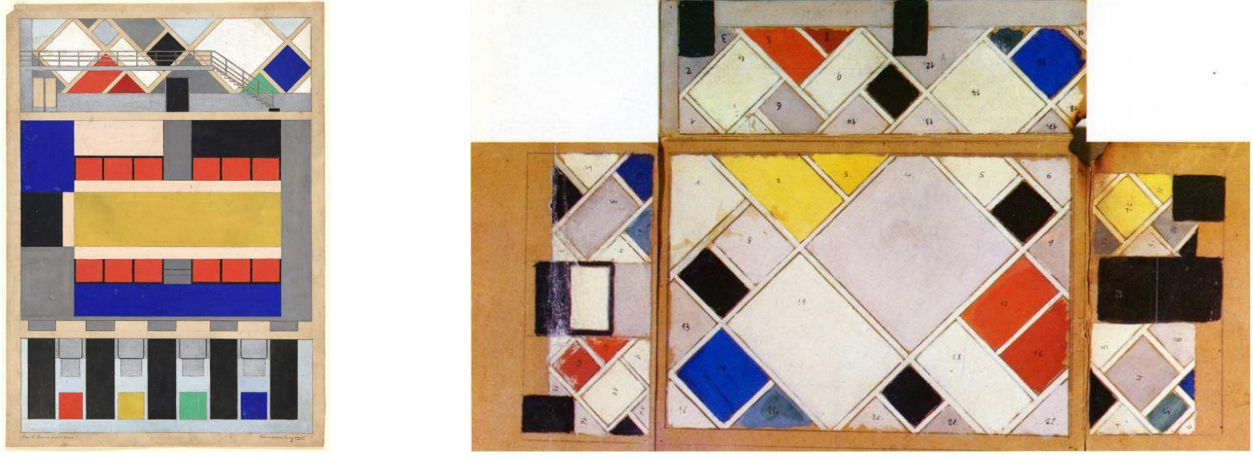
Tablo 1: İncelenen Mimari Yapılar

					
<i>Cafe L'Aubette, Strasbourg Fransa, 1926</i> (Esertaş, 2019; WEB 2)	<i>Schröder Evi, Utrecht, Hollanda, 1925</i> (Esertaş, 2019; WEB 2)	<i>Oud Cafe de Unie, 1925</i> (Esertaş, 2019)	<i>Charles ve Ray Eames Evi, 1949</i> (Bilgiç, 2019)	<i>Virginia'da Modern Ev, 2016</i> (Karakoç, 2021)	<i>Hague City Hall Cephe Yenilemesi, 2017</i> (Merdim, 2017)

Cafe L'Aubette 1926 yılında Fransa'nın Straasburg kentinde De Stijl akımının öncülerinden Theo van Doesburg tarafından Mondrian'ın eserlerinden esinlenerek yapılmış bir kafedir (Şekil 9). Van Deosburg tasarımında kullanıcıları modern sanat tablolarından birinin içerisine sürüklemeyi amaçlamıştır. Tıpkı Mondrian'ın eserlerinde olduğu gibi mekân da 90 derecelik dik açılarla birleşmiş yatay ve dikey nötr renklerden oluşan çizgiler ve bu çizgilerin birleşmesiyle kendiliğinden meydana gelen dörtgenlerden var olmaktadır. Bu dörtgenler ise Mondrian'ın renkleri ve geometrik formlarıyla mekânda bir dengeyi sağlamıştır. Sonuçta bu mekanı deneyimleyen, gören veya Mondrian'ın sanatından haberdar olan her birey için evrensel bir tasarım dili seçilmiştir.

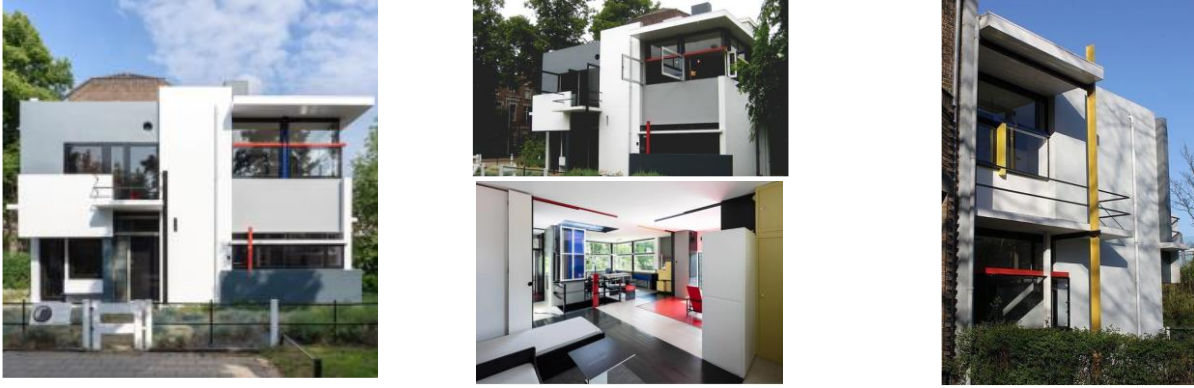
Şekil 9. *Cafe L'Aubette, Strasbourg Fransa, 1926* (Esertaş, 2019; URL-1).

Yapının plan şeması incelendiğinde (Şekil 10) de seçilen renkler, yatay ve dikey çizgilerin kullanımı, meydana gelen geometrik formlar bakımından Mondrian'ın tabloları ile benzerliği çok net bir biçimde okunmaktadır. Dolayısıyla yapı plan düzleminin yanı sıra üç boyut etkisiyle ve iç mekan donatıları tasarımıyla Mondrian'ın eserlerinin etkilerini üzerinde taşımaktadır.

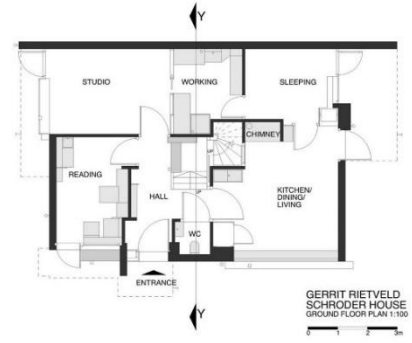
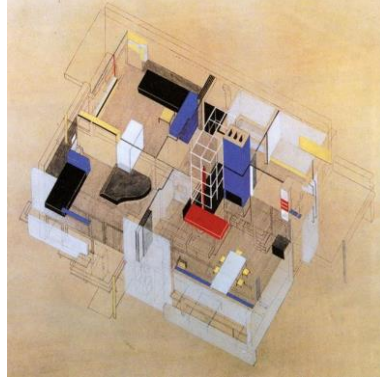
Şekil 10. Cafe L'Aubette şematik planları, Strasburg Fransa, 1926 (URL-1).

Schröder Evi 1925'te De Stijl akımının öncü mimarlarından Gerrit Rietveld tarafından Hollanda'nın Utrecht kentinde yapılmıştır. 2000 yılında UNESCO Dünya Mirasları listesine giren yapı hem cephesi hem iç mekanları ile Mondrian kompozisyonlarının gerçek ortamdaki temsili niteliğindedir ve De Stijl akımının tüm özelliklerini üzerinde taşıyarak tasarlanmıştır (Şekil 11).

Şekil 11. Schröder evi, Utrecht, Hollanda, 1925 (Esertaş, 2019; URL-2).

Modüler ve esnek bir tarzda tasarlanan yapının mekanları duvar yerine yatay ve dikey çizgilerin oluşturduğu dörtgenlerin tanımladıkları alanlardan ve taşınabilir taşıyıcılardan oluşmaktadır. Bu esnekliğin bozulduğu tek alan ise merdiveni saran duvardır (Şekil 12). Bunun ise ilginç bir sebebi vardır; yapının aslında yerleşime izin verilmeyen üst katta olan yaşam alanını gizleme gayesi ile yapılmıştır. Yapıda kullanılan yatay ve dikey çizgiler ve bu çizgilerin meydana getirdiği dörtgen yüzeyler iç mekanların yanı sıra dış cephede ve plan düzleminde varlığını sürdürürken tam bir denge ve uyum içerisindedir. Kullanılan renkler de yine Mondrian'ın kullandığı temel renklerden oluşmaktadır.

Şekil 12. Schröder evi, Utrecht, Hollanda, 1925 (Esertaş, 2019; URL-2).

Mimar Jacobus Johannes Pieter Oud tarafından 1925 yılında tasarlanan, Hollanda'nın Rotterdam kentinde inşa edilen J.J.P. Oud Cafe de Unie'de de Mondrian izlerini taşıyan örneklerden biridir. Yapı özellikle temel renk seçimleri ile ön plana çıkmaktadır (Şekil 13).

Şekil 13. J.J.P. Oud Cafe de Unie, 1925 (Esertaş, 2019).

De Stijl akımının izlerini taşıyan bir diğer yapı ise Amerika'nın Los Angeles eyaletinde Pacific Palisades bölgesinde inşa edilen ve 20. yüzyıl savaş sonrası modernizmde mobilya ve iç mekân üzerine özgün tasarımlara imza atan Ray ve Charles Eames çifti tarafından tasarlanan Charles ve Ray Eames Evi'dir (Şekil 14). Yapının hem iç mekân hem de cephe tasarımındaki renk seçimi, yatay ve dikey çizgilerin ve bunun sonucunda oluşan geometrinin kullanımı ile Mondrian'ın izlerini taşıdığını söylemek mümkündür. Cephedeki tasarım adeta bir Mondrian tablosunu andırmaktadır (Şekil 14). Diğer örnek yapılarda olduğu gibi bu yapı da bütüncül bir tasarımla ele alınmıştır.

Şekil 14. Charles ve Ray Eames evi, 1949 (Bilgiç, 2019).

Amerika'nın Virginia Eyaleti içinde yer alan McLean'da Ahmad Khreshi, Peter VanderPoel ve Karen Bengel tarafından tasarlanan modern konutun cephesi (Şekil 15) Mondrian ile bütünleşen De Stijl dönemindeki yatay ve dikey çizgilerden oluşan tablolarından esinlenilerek tasarlanmış başka bir örnektir (Karakoç, 2021). Bu yapıda nötr renkler kullanılmış ve ahşap ile birlikte yorumlanmıştır.

Şekil 15. Virginia'da Modern ev, 2016 (Karakoç, 2021).

Bir diğer örnek ise 1986 yılında Amerikalı mimar Richard Meier tarafından tasarlanan Hollanda'nın Hague (Lahey) şehrindeki Hague City Hall (Lahey Belediye Binası) yapısının cephe düzenlemesidir (Şekil 16). Temel geometrik formlar, beyaza boyalı dış cephe gibi tipik modern mimari izleri taşıyarak tasarlanan yapıya De Stijl Dergisi'nin 100. yıl kutlamaları kapsamında Mondrian'ın tabloları esin kaynağı olacak şekilde cephe düzenlemesi yapılmıştır (Merdim, 2017).

Şekil 16. Hague City Hall cephe yenilemesi, 2017 (Merdim, 2017).

İç Mekan Donatıları/Tasarımları

Mimari yapı tasarımlarında olduğu gibi iç mekan donatılarında da Mondrian tablolarının izlerini takip etmek mümkündür. Bunun en bilinen örneklerinin başında Schröder Evi'nde Gerrit Rietveld tarafından tasarlanan iç mekan donatıları gelmektedir. Rietveld Koltuğu (Şekil 17) olarak geçen koltuk; renkleri, üç boyutlu yatay ve dikey çizgileri ve tasarımı ile en meşhur örnekler arasındadır. Bunun yanı sıra Schröder Evi'nin tüm iç mekanları aynı tasarım anlayışıyla ele alınmıştır. Mekanların sınırlayıcı öğeleri bile seçilirken Mondrian renklerinden yararlanılmıştır. (Şekil 18).

Şekil 17. Rietveld koltuğu (Esertaş, 2019; URL-2).

Şekil 18. Schröder evi iç mekân (URL-2).

21.yüzyılda ise tasarımcıları bilinmeyen, seri üretim ve tüketim dünyasının ürünleri haline gelmiş iç mekan donatılarında da (Şekil 19) Mondrian etkilerini görmek mümkündür. Günümüzde bu seri üretim öyle boyutlara gelmiştir ki iç mekan donatısı dışında modadan kırtasiyeye, tekstil ürünlerinden mutfak eşyalarına kadar bir çok alanda da kendine yer bulmaya devam etmektedir.

Şekil 19. Mondrian'dan esinlenen popüler kültür ürünleri (Sezer, 2016).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mimarlık ve sanat; tüm insanlık tarihi boyunca bir araya gelen, birbirini besleyen ve geliştiren bazen de dönüştüren iki ayrı disiplindir. Bu ikili ilişki üzerinden kurgulanan çalışmada; 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Hollanda'da ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan De Stijl akımının öncülerinden Mondrian'ın resim sanatında verdiği eserlerin mimarlığa nasıl ilham kaynağı olduğu üzerine bir okuma yapılmıştır. Mondrian'ın ortaya koyduğu dikey ve yatay çizgiler ve bunların dengesi, ana ve nötr renklerin kullanılması ve figürlerden arınmış soyut anlatım ilk etapta De Stijl akımı içinde çalışmalarını yapan mimarlar tarafından mimariye doğrudan uygulanmıştır.

Mondrian'ın eserlerindeki geometrik formlar; mimaride plan düzlemine iki boyutlu olarak, cephe kurgusuna ve iç mekan donatılarına da üç boyutlu olarak etki etmiştir. Bu etkilenmede tıpkı tablolarında olduğu gibi dik açılı köşeler veya paralelkenar yüzeyler tercih edilmiştir. Tablolarda kullanılan temel renkler;

mimaride süsleme ögesi olmasından ziyade mekanları belirleyici ve sınırlayıcı olarak kullanılmıştır. Tablolardaki soyutlamalar; mimaride somutlaşarak gerçek mekanlara ve donatılara dönüşmüştür. Tablolardaki denge ve denklik; yapılarda cephe tasarımı ve iç mekanlar arasında uyumun sağlanmasına etki etmiştir. Tablolardaki evrensel dil ise yapılarda bu mekanları deneyimleyen, gören veya Mondrian'ın sanatından haberdar olan herkes için anlaşılabilir ve okunabilir bir hale dönüşmüştür. Tüm bunlar aynı zamanda sanatçının izleyiciyi eserle bütünleştirme güdüsünün mimariye yansıdığına nasıl sonuçlar verebileceğinin de bir göstergesidir.

Mondrian'ın tabloları öncelikle De Stijl mimarları tarafından uygulanan bir uyarılama iken zaman içinde tüm dünyaya yayılarak sanat ve mimarlık ilişkisinin kurulmasında evrensel bir dil haline gelmiş ve tasarımcılar için bir ilham kaynağı olmuştur. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan bu etkileşimin yansımaları ise günümüzde halen devam etmektedir.

Yazar Katkıları

Gevher SAYAR: Konunun belirlenmesi, literatür çalışması, makalenin yazımı ve analizi. **Tuba BÜLBÜL BAHTİYAR:** Konunun belirlenmesi, literatür çalışması, makalenin yazımı ve analizi. **Melike ÇİRİŞ:** Konunun belirlenmesi, literatür çalışması, makalenin yazımı ve analizi.

Finansal destek beyanı: Yazarlar bu çalışma için finansal destek beyan etmemiştir.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş O. (2013). Soyut Resim Sanatı İçerisinde Piet Mondrian'ın Yeri. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, (31), 24-35.
- Antmen A. (2009). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*. EA Publish.
- Bilgiç B., (2019). Eames Evi Koruma Planı Tamamlandı. Erişim adresi: <https://www.arkitera.com/haber/eames-evi-koruma-planı-tamamlandı/> Son erişim tarihi: 10.10.2023.
- Biryan M, (2006). Piet Mondrian'ın Renk ve Biçim Sorunları. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Candil Erdoğan F., (2021). Mondrian. Hayalperest Yayınevi, İstanbul.
- Esertaş E., E., (2019). Neoplastisizm Akımı Kapsamında De Stijl Hareketi Ve Grafik Sanatlarına Uygulanışı. Yüksek lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Farthing, S., (2013). Sanatın Tüm Öyküsü. Hayalperest Yayınevi.
- Fazla Z. R., ARAT Y., ve Fazla İ. A. (2022). Examining Spacecraft Spaces: The Case of the “Passengers” Movie. *Konya Sanat*, (5), 39-47.
- Holtzman H., & James M. S. (1986). The new art-the new life: the collected writings of Piet Mondrian. Da Capo Press
- Jaffe H. L. C. (1956). De Stijl 1917-31.
- Karakoç N., (2021). Frank Lloyd Wright ve Piet Mondrian'dan İlham Alan Ev. Arkitera. Erişim adresi: <https://www.arkitera.com/haber/frank-lloyd-wright-ve-piet-mondrian-dan-ilham-alan-ev/> on erişim tarihi: 10.10.2023.
- Kaya, A. (2023). “Piet Mondrian ve Sanatının Teozofi Felsefesi İle Olan İlişkisi”. *Erciyes Akademi*, 37(3), 943-957.
- Merdim E., (2017). De Stijl 100 Yaşında. Arkitera. Erişim Adresi: <https://www.arkitera.com/haber/de-stijl-100-yasinda/> Son erişim tarihi: 10.10.2023.
- Ragon M. (2010). *Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi* (Çev. M. Aykaç Erginöz) Kabalcı Yayınları.
- Sezer E., (2016). De Stijl Akımından Etkilenen Mobilyalar. İç Mimarlık Dergisi. Erişim adresi: <https://www.icmimarlikdergisi.com/2016/11/04/de-stijl-akimindan-etkilenen-mobilyalar/> Son erişim tarihi: 10.10.2023.
- Şenol N. K., Elmas A. O. (2022). Picasso Kübizmi Üzerinden Sanat ve Moda Etkileşimi (Viktor & Rolf Örneği). *Konya Sanat*, (5), 1-14.
- Yeşil H., Ordu M., ve Sofuoğlu S. D. (2021). Mobilyada Kullanılan Tasarım Öğelerinin Psikolojik Etkileri. *Konya Sanat*, (4), 36-51.
- URL-1: Arkitektuel (2023). Café L'Aubette / Theo van Doesburg. Erişim adresi: <https://www.arkitektuel.com/cafe-laubette/> Son erişim tarihi: 10.10.2023.
- URL-2: Arkitektuel (2023). Rietveld Schröder Evi. Erişim adresi: <https://www.arkitektuel.com/rietveld-schroder-evi/> Son erişim tarihi: 10.10.2023.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Architecture and art are two separate disciplines that have come together throughout human history, feeding, developing and sometimes transforming each other. In this study, which is based on this dual relationship, the painting art of Mondrian, one of the pioneers of the De Stijl movement that emerged in the Netherlands in the first quarter of the 20th century and spread all over the world, was analyzed. Readings were made on how the artist's paintings had an impact on the discipline of architecture.

Materials and Methods: Within the scope of the study, a literature review was conducted on the art understanding and works of Piet Mondrian, one of the founders of De Stijl. The design principles of Mondrian's De Stijl period are grouped under five titles. These; geometric forms, basic colors, abstraction, balance and equivalence, a universal language. In order to determine the reflections of the design line that shaped the artist's understanding of art on architecture, architectural buildings and interior equipment were selected and analyzed through the Cluster Sampling Method.

Findings:

- Architectural Buildings

Designed by Theo van Doesburg in 1926, Cafe L'Aubette is a café inspired by Mondrian's paintings. As in Mondrian's paintings, the space is composed of horizontal and vertical lines of neutral colors joined at right angles of 90 degrees, and quadrilaterals formed spontaneously by the union of these lines.

The Schröder House, designed by Gerrit Rietveld in 1925, is a representation of Mondrian compositions in a real environment. The horizontal and vertical lines used in the building and the quadrangular surfaces formed by these lines are in complete balance and harmony while continuing to exist on the exterior facade and plan plane as well as in the interior areas. The colors used are also composed of the basic colors used by Mondrian.

Designed by architect Jacobus Johannes Pieter Oud in 1925, Cafe de Unie, built in Rotterdam, the Netherlands, is one of the examples carrying the traces of Mondrian. The building stands out especially with its basic color choices.

It is possible to say that the Charles and Ray Eames House, designed by the couple Ray and Charles Eames and built in the Pacific Palisades area of Los Angeles, USA, carries the influence of Mondrian with the choice of colors in both interior and facade design, the use of horizontal and vertical lines and the resulting geometry.

The facade of the modern residence designed by Ahmad Khreshi, Peter VanderPoel and Karen Bengel in McLean, USA, is inspired by Mondrian's paintings.

The facade of the Hague City Hall in The Hague, the Netherlands, designed by American architect Richard Meier, was designed to be inspired by Mondrian's paintings as part of the 100th anniversary celebrations of De Stijl Magazine.

- Interior Equipment/Designs

The interiors designed by Gerrit Rietveld at the Schröder House are all inspired by Mondrian paintings. The Rietveld Armchair is the most famous example of interior fittings with its colors, three-dimensional horizontal and vertical lines and design.

In the 21st century, it is possible to see Mondrian influences in interior fittings whose designers are unknown and which have become products of the world of mass production and consumption. Today, this mass production has reached such dimensions that it continues to find its place in many areas from fashion to stationery, from textiles to kitchen utensils.

Discussion: The geometric forms in Mondrian's works had a two-dimensional effect on the plan plane in architecture, and a three-dimensional effect on the façade and interior fittings. As in the paintings, right angled corners or parallelograms were preferred in this influence. The basic colors used in the paintings are used as determining and limiting the places rather than being an ornamental element in architecture. The abstractions in the paintings are concretized in the architecture and transformed into real places and equipment. The balance and equivalence in the paintings influenced the harmony between facade design and interior spaces in the buildings. The universal language in the paintings has become comprehensible and readable for anyone who experiences or sees these places in the buildings or is aware of Mondrian's art. All this is also an indication of how the artist's motive of integrating the viewer with the work can produce results when reflected in architecture.

Conclusion and Suggestions: Mondrian's vertical and horizontal lines and their balance, the use of primary and neutral colors, and abstract expression free of figures were first applied directly to architecture by architects working within the De Stijl movement.

- Mondrian's paintings spread all over the world in time and became a universal language in establishing the relationship between art and architecture and became a source of inspiration for designers. Starting in the first quarter of the 20th century, the reflections of this interaction still continue today.